

תשרי תשע"ז

דף ראשון

בין הדף היומי ופרשת השבוע

עד שנמחית אבן הטוען(הטועים) – לכבוד הרגל

רבינו יהונתן מלוניל (בפירושו למשנתנו) - דלא סגי בחד דשמא חולה הוא או אנוס ולא עלה לרגל מי שהאבדה שלו, אבל בשלשה רגלים אי אפשר אם הוא חי שלא יבוא.

אגב לרבי יהודה ניתן גם לומר שמדובר באבידה שאבדה לבעליה בעת הרגל במשך שהותו בירושלים.

ויש לעמוד עדיין על התוספת המופיעה בסוף הברייתא 'וזו היא ששנינו צאו וראו אם נמחית אבן הטוען'. כידוע שמשפט זה לקוח מסיפורו המפורסם של חוני. כאשר ירדו גשמים לאחר תפילתו ורצה להניח את דעתו שהכמות מספקת, ביקש, כי יבדקו האם נמחתה אבן הטוען. האבן הייתה גדולה ובמקום גבוה ואם הגשם הצליח למחות אותה זה סימן שירדה כמות גשמים מספקת.

ראשית, לגופו של סיפור מדוע דווקא 'אבן הטוען' או כפי שיש המכנים אותה 'אבן הטועין'. סביר להניח שישנם מקומות גבוהים ובוולטים נוספים בירושלים ומה ייחודו של מקום זה. בנוסף מה החשיבות לציין זאת בסוף הברייתא העוסקת בהשבת האבידה 'וזו היא ששנינו...' מה עניין מחיית גשמים את האבן לציון מקום האבן כמקום בו מכריזים על האבידה מה החשיבות ליצירת זיקה זו בין שני העניינים.

ונראה לומר שבידוע וכפי שמופיע בספרים כל האמרות סביב מצוות השבת אבידה מכוונות גם לכל אדם מישראל שהינו בגדר אחיך שאבדה לו אבידה רוחנית כלשהי ורבו בזה המשלים במבט פנימי. יש אומרים שבעלי החיים האבודים המצויינים בתורה משולים למדותיו של אדם, שאבדו, קרי, אבד לו החוש להשתמש בהם במקומות ובמקרים הנכונים. השור שמסמל את מזגו החם של האדם. פעמים אדם משתמש בו במקומות בהן לא צריך ולהיפך. על זה אומרת התורה גם אם ראית את השור או השה (ישראל המשולים לשה) טועים או נידחים, השב תשיבם, עליך להשיבם עד דרוש אחיך ובסימנים. צריך להשתמש ברמזים, בסימנים לא לגרום עלבון ח"ו, עד שאחיק בעצמו ידרוש את העניין.

אבן הטוען או הטועים, טועים בדרך או טועים בשימוש נכון במידות ובמעשים שלהם, לצרכם נועדה והותקנה אבן הטוען.

חוני מתפלל על גשם, עליו מבקשים גם אנו היום בשמיני עצרת. מצב של אי ירידת גשם מעבר לנזק שעושה לטבע, מעיד על נתק כביכול בין הארץ לשמיים. נתק זה עשוי להיגרם כשיש ישראל שטועים (אבן הטועין). כשרואה חוני שיורד גשם הוא שואל צאו וראו אם נמחית אבן הטוען. נמחית משום שלא צריך בה כבר. אין טועין בישראל וממילא מובטח חיבור ישיר ורציף עם השמיים או אז יודע חוני שהכמות מספיקה.

והוסיף מדיליה מ"ר הרב אייל ורד הי"ו אפשר לבאר גם באופן הבא. הרי יש סיבה בגללה לא יורד גשם. בצורת או רעב באים בדרך כלל על גזל. כלומר סדרים חברתיים לא מתוקנים בהם כל אחד לוקח מחברו. הבעיה החמורה כאן היא חסרון האמונה בהשגחת הבורא הזן ומפרנס כל אחד ואחת ונותן לכל איש המגיע לו. זהו היסוד להשבת אבידה. ממון שאינו שלי צריך לחזור לבעליו גם אם הגיע לידי בהיתר. חוני משפיע עליהם שפע גדול שלא לפי מעשיהם. הוא מנסה לחנך אותם דרך ריבוי השפע. ראו שיש להתברך לתת לכל

ביום האחרון של הרגל, חג שמיני עצרת, נזכה ללמוד בעז"ה במסגרת לימוד הדף היומי משנה וסוגיה בזיקה לשלושת הרגלים בכלל ולשמיני עצרת בפרט.

אומרת המשנה בדף כח עמוד א':

'ועד מתי חייב להכריז עד כדי שידעו בו שכניו דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר שלש רגלים ואחר הרגל האחרון שבעה ימים כדי שילך לביתו שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד.'

יש לעמוד על כמה נקודות במשנה זו.

- א. האם מחלוקתם של רבי מאיר ורבי יהודה היא רק במשך זמן ההכרזה או גם במקום ובאוכלוסיה.
- ב. מהו פרק הזמן או כיצד ניתן למדוד את משך הזמן של רבי מאיר 'עד שידעו בו שכניו'.
- ג. 'שכניו' – שכניו של המוצא או של המאבד?
- ד. מדוע נבחר הרגל כמועד להכרזה ומדוע ג' רגלים?

על חלק משאלות אלו קיים דיון בסוגיה. אך ראשית ננסה לעמוד ולפרש את מחלוקתם של רבי מאיר ורבי יהודה.

שיטת רבי מאיר - עד כדי שידעו בו שכניו - שכניו של מי שאלנו? על כך מביאה הגמרא ברייתא 'תנא: שכני אבדה, שכני מקום שנמצאת בו אבדה' הלשון שכניו, אפוא, מתייחסת למוצא. יוצא שגאוגרפית המוצא צריך להכריז בסביבה בה הוא גר, עד שכל שכניו ידעו מדבר האבדה. מן הסתם ההיגיון הנעוץ בשיטה זו אומר כי יש להניח שהמאבד הינו אחד מן השכנים בסמיכות למקום בו נמצאה המציאה. (מה שנכון גם מבחינה הסתברותית).

בשיטת רבי מאיר קהל היעד אליו נדרש המוצא להגיע בהכרזתו, הינו קהל מצומצם הכולל רק את האנשים שיש יסוד סביר להניח שלהם שייכת האבדה.

שיטת רבי יהודה - ר' יהודה סובר שצריך להכריז בשלושה רגלים ואחר הרגל האחרון שבעה ימים. כלומר לפי רבי יהודה קיים חשש כי האבידה שייכת לאדם שלא מהאיזור בו נמצאה. לכן, חלה חובת הכרזה כלפי כל ישראל. ההזדמנות הטובה ביותר להכריז 'לכל ישראל' היא בשלושת הרגלים, עת כל עם ישראל עולה לרגל. והיה לכך מקום מיוחד כפי שמתארת הגמרא בדף כ"ח עמוד ב'. 'ת"ר אבן טוען היתה בירושלים, כל מי שאבדה לו אבדה נפנה לשם, וכל מי שמוצא אבדה נפנה לשם. זה עומד ומכריז, וזה עומד ונותן סימנין ונוטלה. וזו היא ששנינו צאו וראו אם נמחית אבן הטוען.'

בנוגע לצורך להכריז בשלושה רגלים מצינו כמה הסברים:

רש"י (ברכות נח) - משום שאחר י"ב חדש, האבדה משתכחת מלבו של המאבד. כל זמן שלא עברה שנה יש תועלת בהכרזה. המאבד טרם התייאש. אך לאחר ג' חודשים אבדה התועלת ועימה מצוות ההכרזה.

פרישה (חושן משפט, רס"ז) - מקביל זאת למצוות 'בל תאחר' מאחר ויהודי שנדר חייב להגיע לפחות פעם אחת במעגל תקופתי של ג' רגלים, כדי לפרוע את נדרו, כך תוך ג' רגלים קיים ההסתברות הגבוהה ביותר לכסות את הכמות הגבוהה ביותר מכלל העם במסגרת מצוות ההכרזה עליה מצווה.

ייתן ה' בסיומם של ימי תשובה מאהבה שנדע להשיב כל אחד את חפציו שלו אליו וולעזור לחברנו להשיב את חפציהם שלהם אליהם הן הרוחניים והן הגשמיים. שנדע לשמר את רכושנו הרוחני והגשמי ושלא נהיה בבחינת טועין ח"ו.

גודל מעלת תשובה מאהבה

פרק אלו מציאות מסיים במימרא הבאה: "ת"ר העוסקין במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה ונוטלין עליה שכר גמרא אין לך מדה גדולה מזו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן גמרא הא גופא קשיא אמרת בגמרא אין לך מדה גדולה מזו והדר אמרת ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא אמר רבי יוחנן? בימי רבי נשנית משנה זו שבקו כולא עלמא מתניתין ואזלו בתר גמרא הדר דרש להו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא. מאי דרוש כדדריש רבי יהודה ברבי אלעאי מאי דכתיב (ישעיה נח - א) 'הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם' - הגד לעמי פשעם אלו חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות והיינו דתנן ר' יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון. בפשטות לפי פירוש רש"י על אתר לת"ח זה פשע אם לא מבררים טעמי ההלכה ונסמכים רק על המשנה אך לשאר העם אפילו כשפושעים זה בגדר חטא. לכן הייתה תקופה בה זנחו את המשנה והלכו רק לגמרא.

מבט מעניין מציג ה'נודע ביהודה' בספרו 'אהבת ציון'. הוא שואל כיצד זה לת"ח השגגה עולה לזדון ועמי הארץ הזדון נהפך לשגגה. כך יוצא חוטא נשכר? ותירץ שבר עילאי מדבר בדרך התשובה ופסוק זה של הגד לעמי פשעם הוא להתעורר בתשובה.

והנה העושה תשובה מאהבה זדונות נעשין לו כזכיות והעושה תשובה מיראה זרונות נעשין לו כשגגות ועל זה דרש ר' יהודה בר עילאי הגד לעמי פשעם דהיינו ת"ח שעושים תשובה מיראה אותן השגגות נחשבין לת"ח לזדונות כי היה לו לשוב תשובה מאהבה כי זה מאור התורה והת"ח היה לו להתלהב את לבבו ביתר עוז והיה לו לשוב תשובה מאהבה והוא לא עשה כן ועשה תשובה מיראה ואם כי פעל שזדונות שעשה והוא שב עליהם תשובה מיראה נתהפכו לשוגג מ"מ עדיין נחשב לו עוון זה לזדון מחדש שהיה לו להפך עוונותיו לזכיות ע"י תשובה מאהבה והוא לא עשה ככה א"כ אותה התשובה מיראה שמהפך הזדונות לשגגות נחשב לו לעוון ולמזיד. מה שא"כ אצל עמי ארצות שלא יודעים גודל תשובה מאהבה ובלבד שיעשו תשובה אמיתית מקירות ליבם ולא מצוות אנשים מלומדה.

יתן ה' בימים אלו בהם יוצאים אנו לשנה החדשה עטופים באור ימי תשובה מאהבה שנזכה להיות רצופים אהבתו יתברך.

לכל איש די מחסורו ויותר מכך. האם כבר מחיתם מליבכם את אבן הטוען, את קשיות הלב ואת הטוען ונטען שכל אחד טוען מגיע לי. שלי. אליי. שלך שלי. יצר לב האדם מלא בטענות למה מגיע לו ולמה מותר לו לקחת את השייך לזולת כי אין מספיק לכולם והוא צריך וכו שאר טענות ומענות. אך יש לו להשי"ת די לתת לכולם אם נמחה את הטענות הללו מליבנו. זוהי דרך חינוכית מעניינת. במקום להטיל רעב חוני מגביר מאוד שפע וגורם להם להתבייש בקטנות הדעת והאמונה שלהם שהובילה למצב של גזל. מעין מה שמבאר אדמו"ר הזקן על המבול שבא כדי למחות את העולם בחסדים. ולכן נמחית אבן הטוען בדומה לאמחה את הייקום אשר עשית.

אסוקי שמעתתא

מה עושים בימינו שאין בית מקדש?

יש 2 מקורות משלימים זה את זה אחד מתייחס למקום ההכרזה ואחד למשך הזמן והם מהווים מקור לפסיקה הלכתית בעניין. המקורות הם: הבבלי בסוגייתנו והתוספתא.

בסוגייתנו דף כח: מופיע – בראשונה, כל מי שמצא אבידה היה מכריז עליה שלשה רגלים ואחר רגל אחרון שבעת ימים...משחרב בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, התקינו שיהו מכריזים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומשרבו האנסים התקינו שיהו מודיעין לשכניו ולמיודעיו ודיו. (שיטת רבי מאיר במשנתנו)

בתוספתא, מופיע תיאור' היקף ההכרזה'.

בראשונה, היו מכריזין עליה ג' רגלים ואחר הרגל האחרון ז' ימים. משחרב בית המקדש, התקינו שיהו מכריזין עליה שלשים יום. ומן הסכנה ואילך, התקינו שיהא מודיע לשכניו ולקרוביו ולמיודעיו ולאנשי עירו ודיו.

בשולחן ערוך נפסק 'המוצא אבידה מכריז עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובזמן שיש אנשים שאומרים אבידה הנמצאת של מלך היא - מודיע לשכניו ומיודעיו ודיו' (חושן משפט סימן רסז סעיף ג)

וכן כותב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (אג"מ חו"מ ח"ב סימן מה) 'מספיק שישים במקומות ציבוריים כגון בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמקומות אחרים שרבים מצויין שם, כגון אצל המעלות של בתי הגדולים כמו שבזמן המקדש היה מכריז בג' רגלים בירושלים כדאיתא בב"מ אף שאי אפשר שהכל ישמעו סומכין דכל מי שאבד לו אבדה יבוא לשמוע וגם חברא חברא אית ליה, אבל אין מטריחין המוצא יותר מלהכריז במקומות שרבים מצויים. ובעיתונים שידוע שקוראין אותם, גם שהוא דבר טוב להכריז שם, אבל אינו מחויב להוציא הוצאות ולחייב למאבד לשלמו, וגם יכול המאבד לטעון כי אף על ידי המודעות האחרות היה יודע מי מצא אבדתו'.

כיוצא בדבר כתב הגר"מ פיינשטיין בתשובה לשאלה כמה זמן צריך להניח המודעה על הכותל: 'ליכא סיבה שלא להשאיר המודעה לזמן רב ואם בעל כרחו מסירים את המודעה, יש להניחו עד שמשער שכבר נראה ונתפרסם לכל'.

לסיכום - מקום ההכרזה ומשך זמן ההכרזה יקבעו על פי קהל היעד אליו צריכה להגיע ההכרזה והוא הציבור בעל המכנה המשותף הרחב ביותר הפוטנציאלי במתן עדיפות למכנה משותף של שכני אבדה.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
א' ב'בא מציעא דף ז	ב' ב'בא מציעא דף ח	ג' ב'בא מציעא דף ט	ד' ב'בא מציעא דף י	ה' ב'בא מציעא דף יא	ו' ב'בא מציעא דף יב	ז' ב'בא מציעא דף יג
ח' ב'בא מציעא דף יד	ט' ב'בא מציעא דף טו	י' ב'בא מציעא דף טז	יא' ב'בא מציעא דף יז	יב' ב'בא מציעא דף יח	יג' ב'בא מציעא דף יט	יד' ב'בא מציעא דף כ
טו' ב'בא מציעא דף כא	טז' ב'בא מציעא דף כב	יז' ב'בא מציעא דף כג	יח' ב'בא מציעא דף כד	יט' ב'בא מציעא דף כה	כ' ב'בא מציעא דף כו	כא' ב'בא מציעא דף כז
כב' ב'בא מציעא דף כח	כג' ב'בא מציעא דף כט	כד' ב'בא מציעא דף ל	כה' ב'בא מציעא דף לא	כו' ב'בא מציעא דף לב	כז' ב'בא מציעא דף לג	כח' ב'בא מציעא דף לד
כט' ב'בא מציעא דף לה	ל' ב'בא מציעא דף לו					